

ԿՐԹԱԿԱՆ ԱՏԵՍՏԱՎՈՐՄԱՆ ԵՆԹԱԿԱ ՖԻԶԻԿԱԿԱՆ ԿՈՒԼՏՈՒՐԱՅԻ
ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐԻ ՎԵՐԱՊԱՏՐԱՍՏՄԱՆ ԴԱՍԸՆԹԱՑՆԵՐ

ՀԵՏԱԶՈՏԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

**ԿԱՊԿՈՒ ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՏԱՐԻՔԻ ԵՐԵԽԱՆԵՐԻ ՖԻԶԻԿԱԿԱՆ
ՊԱՏՐԱՍՏՎԱԾՈՒԹՅԱՆ ԱՌԱՆՁՆԱՀԱՏԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ԵՎ
ՍՈՑԻԱԼԱԿԱՆ ՆԵՐԱՌՈՒՄԸ ԱԴԱՊՏԻՎ ՖԻԶԻԿԱԿԱՆ ԿՈՒԼՏՈՒՐԱՅԻ
ՄԻՋՈՑՆԵՐՈՎ**

ՄԱՐԳԱՐՅԱՆ ԿԱՐԻՆԵ ՄԱՐՏԻԿԻ

Երևանի Գ. ԷՄԻՆԻ անվ. N 182 հիմնական դպրոց

Ղեկավար՝ Մանկավարժական գիտությունների թեկնածու՝
Դոցենտ՝ Արտակ Ստեփանյան

Երևան- 2023

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

- 1. Ներածություն.....3**
- 2. Գլուխ I ԿԱՊԿՈՒ դպրոցական փարիքի երեխաների ֆիզիկական պատրաստվածության առանձնահատկությունները.....6**
- 3. Գլուխ II ԿԱՊԿՈՒ դպրոցական փարիքի երեխաների սոցիալական ներառումը ադապտիվ ֆիզիկական կուլտուրայի միջոցներով.....10**
- 4. Եզրահակացություններ.....16**
- 5. Գրականության ցանկ.....18**

ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ

Ներառական կրթությունը հաշմանդամություն և կրթության առանձնահատուկ պայմանների կարիք ունեցող երեխաներին հնարավորություն է տալիս իրենց հասակակիցների հետ հաճախել հանրակրթական դպրոցներ ու յուրացնել ծրագիրն առանց խոչընդոտների: Մենք գիտենք, որ յուրաքանչյուր երեխայի մեջ մարդ-անհատի ձևավորվումը կատարվում է ինչպես ընտանիքում, այնպես էլ դպրոցում, առհասարակ հասարակության տարբեր շերտերի հետ շփման պայմաններում: Սա արդեն իսկ պատճառ է դառնում մտածելու, որ ներառական կրթության միջոցով գիտելիք ստացող երեխաների համար այս երևույթը լիակատար փրկություն է: Նրանք հնարավորություն են ստանում մոռանալու իրենց թերությունները, իսկ նրանց հետ սովորող այլ երեխաներ սովորում են շփվել նաև այդ տեսակ անձանց հետ, չխուսափել նրանցից ու իրենց ունակություններով օգնել երեխաներին: Սա կարծես թերություններով և առանց թերությունների երեխաների համար դառնում է փոխշահավետ շփում, և նրանցից յուրաքանչյուրը ստանում է իրեն անհրաժեշտ դրականն այս ամենից:

Համաձայն «Հանրակրթության մասին» ՀՀ օրենքի՝ Ներառական կրթությունը՝ յուրաքանչյուր երեխայի համար, այդ թվում՝ կրթության առանձնահատուկ պայմանների կարիք ունեցող, զարգացման առանձնահատկություններին համապատասխան, անհրաժեշտ պայմանների և հարմարեցված միջավայրի ապահովման միջոցով կրթական գործընթացին առավելագույն մասնակցության և հանրակրթության պետական չափորոշիչով սահմանված արդյունքի ապահովումն է: Կրթության առանձնահատուկ պայմանների կարիք ունեցող անձը՝ խոսքի և լեզվի, հաղորդակցման, լսողության, տեսողության, ինտելեկտի (մտավոր), հուզական, վարքի, շարժունակության և այլ խնդիրներով պայմանավորված՝ ուսուցման հետ կապված դժվարություններ ունեցող, ինչպես նաև բացառիկ ընդունակություններ ունեցող անձն է, որին հանրակրթական հիմնական

ծրագրերը յուրացնելու համար անհրաժեշտ են կրթության առանձնահատուկ պայմաններ, ներառյալ՝ խելամիտ հարմարեցումներ¹:

Ներառական կրթության համակարգում դպրոցականների համար ֆիզիկական կուլտուրայի ծրագիրը հիմնված է կրթական ծրագրի վրա, որը մշակվել է ըստ

- Հանրակրթական պետական չափորոշչի պահանջներին համապատասխան մշակված «Ֆիզիկական կուլտուրա» առարկայի ծրագրերի:
- Դպրոցի ուսումնական պլանի:

Սույն աշխատանքի **նպատակն է** ներկայացնել ԿԱՊԿՈՒ դպրոցական տարիքի երեխաների ֆիզիկական պատրաստվածության առանձնահատկությունները և ցույց տալ վերջիններիս սոցիալական ներառումը ադապտիվ ֆիզիկական կուլտուրայի միջոցներով, վեր հանել հարցին առնչվող դրական և բացասական կողմերը, բացահայտել ներառական կրթության ժամանակակից խնդիրները:

Մեր աշխատանքում փորձել ենք տալ հետևյալ **խնդիրներ** լուծումները՝

- Ինչպե՞ս արդյունավետ և լիարժեքորեն կազմակերպել ԿԱՊԿՈՒ դպրոցական տարիքի երեխաների ներգրավումը Ֆիզիկական կուլտուրայի դասապրոցեսին,
- Ի՞նչ ժամանակակից մեթոդներ և միջոցներ խաղարկել վերջիններիս սոցիալական ներառումը ադապտիվ ֆիզիկական կուլտուրայի ժամանակ,
- Որքա՞նով է ապահովված ԿԱՊԿՈՒ երեխաների լիարժեք ներգրավումը ֆիզիկական կուլտուրայի ժամերին,
- Ի՞նչ թեր և բաց կողմեր ունի ներառական կրթությունը ուս.հաստատություններում:

¹ Տե՛ս <https://escs.am/am/static/inclusiveeducation?s=edu> , 07.08.2023:

Աշխատելիս կիրառել ենք վերլուծական, համեմատական և համադրական **մեթոդները**՝ անպայմանորեն հիմնվելով արդեն եղած կարծիքների և սեփական վերլուծությունների վրա:

Հետազոտական աշխատանքի **արդիականությունը** հետևյալն է: Աշխատանքը կարող է հետաքրքրել այն մանկավարժներին և մասնագետներին, որոնք աշխատում են ուս.հաստատություններում և առնչվում են կրթության առանձնահատուկ պայմաններ ունեցող դպրոցական տարիքի երեխաների հետ և ոչ միայն: Աշխատանքը բացահայտում է ԿԱՊԿՈՒ երեխաների ֆիզիկական կուլտուրայի ուսուցման ներառական մոտեցումը:

ԿԱՊԿՈՒ երեխաների սոցիալականացումն ի սկզբանե դրված է ներառական կրթության զարգացման ռազմավարության մեջ: Դրա նպատակն է «հատուկ» երեխաներին ծանոթացնել մշակույթի և քաղաքակրթության հիմունքներին, ապահովել հասարակության մեջ ներառումը, նախապատրաստվել սոցիալական կյանքին ակտիվ մասնակցության: ԿԱՊԿՈՒ երեխաները կարող են հաջողությամբ սովորել և իրականացնել հաղորդակցման հմտություններ, վարքի նորմեր/կանոններ, արժեքներ, վերաբերմունք, որոնք բնորոշ են առողջ մարդկանց:

ԿԱՊԿՈՒ երեխաները ստանում են կրթական ծառայությունների ամբողջ տեսականին, որն իր մեջ ներառում է ուղղիչ և զարգացման, առողջության բարելավման և վերականգնողական ու կրթական բլոկներ: Վերջիններիս հետ աշխատելիս ուսուցիչների և մասնագետների գործունեության նպատակը երեխաների այս կատեգորիայի ժամանակին մասնագիտացված օգնություն ապահովելն է ուսումնական հաստատության պայմաններում կրթության պարտադիր նվազագույն բովանդակության յուրացման գործում: Վերոնշյալ հարցերը կարևոր են բոլոր առարկաների մասնագետների համար, ներառյալ՝ «Ֆիզիկական կուլտուրա» առարկայի, որի դասաժամերին հատկապես կարևոր է բարձր պատրաստվածություն ունեցող մասնագետների աշխատանքը:

Ներքոբերյալ աշխատանքը բաղկացած է ներածությունից, երկու գլուխներից, որոնք համապատասխանաբար վերնագրված են «ԿԱՊԿՈՒ դպրոցական

տարիքի երեխաների ֆիզիկական պատրաստվածության առանձնահատկությունները» և «ԿԱՊԿՈՒ դպրոցական տարիքի երեխաների սոցիալական ներառումը ադապտիվ ֆիզիկական կուլտուրայի միջոցներով» վերնագրերով, եզրակացություններից, օգտագործված գրականության ցանկից և համացանցային աղբյուրներից:

ԳԼՈՒԽ ԱՌԱՋԻՆ

ԿԱՊԿՈՒ դպրոցական տարիքի երեխաների ֆիզիկական պատրաստվածության առանձնահատկությունները

Ներառումը մանկավարժության և կրթական համակարգում հասկացվում է որպես սկզբունքորեն համեմատաբար նոր կրթական երևույթ, որը հռչակում է հավասարության սկզբունքը և յուրաքանչյուր անհատի արժեքները՝ թույլ տալով առավելագույնս բացահայտել յուրաքանչյուր սովորողի ներուժը:

Ներառական կրթության համակարգը ավանդական կրթական համակարգի մի հիբրիդային տեսակ է, որը թույլ է տալիս հաշմանդամություն ունեցող երեխաների ինտեգրումը, նաև մասնագիտացված մանկավարժական համակարգ է, որն ուղղված է բացառապես զարգացման առանձնահատկություններ ունեցող երեխաներին, և որը ներառում է երկու համակարգերից լավագույնը:

Ներառական կրթությունն ունի իր կանոնները.

- ✓ Բոլոր աշակերտները հավասար են դպրոցական համայնքում:
- ✓ Բոլոր սովորողները օրվա ընթացքում ունեն հավասար մուտք դեպի ուսուցման գործընթաց:
- ✓ Բոլոր աշակերտները պետք է ունենան հավասար հնարավորություններ սոցիալական կարևոր կապեր հաստատելու և զարգացնելու համար:
- ✓ Նախատեսվում և իրականացվում է արդյունավետ ուսուցում:

- ✓ Կրթության գործընթացում ներգրավված աշխատողները վերապատրաստվում են ռազմավարությունների և ընթացակարգերի համար, որոնք հեշտացնում են ներառման գործընթացը, այսինքն՝ սոցիալական ինտեգրումը հասակակիցների շրջանում:
- ✓ Ծրագիրը և ուսուցման գործընթացը հաշվի են առնում յուրաքանչյուր աշակերտի կարիքները:
- ✓ Ընտանիքները ակտիվորեն մասնակցում են դպրոցի կյանքին:
- ✓ Աշխատողները պետք է դրական տրամադրվեն և հասկանան իրենց պարտականությունները²:

Ներառական կրթության համակարգում սովորողների ֆիզիկական դաստիարակության հիմնական խնդիրներն են՝

- առողջության խթանում, կեցվածքի բարելավում, հարթ ոտքերի կանխարգելում,
- շարժումներում գործունեության և անկախության կրթություն,
- ֆիզիկական կուլտուրայի բնագավառից առողջության պահպանման և ամրապնդման վերաբերյալ գիտելիքների համակարգի ձևավորում,
- ֆիզիկական որակների զարգացում՝ ուժ, արագություն, տոկունություն, ճարպկություն, ճկունություն և համակարգման ունակություններ,

² Տե՛ս **Сорокоумова С.Н.** Психологические особенности инклюзивного обучения. Известия Самарского научного центра Российской академии наук, 2013, стр. 43.

- ընդհանուր զարգացման ուղղվածության ակրոբատիկ, մարմնամարզական, աթլետիկ և այլ ֆիզիկական վարժությունների բազմազան համալիրների ուսուցում,
- սոցիալապես նշանակալի անհատականության գծերի դաստիարակությանը նպաստում,
- բարոյական և կամային հատկությունների զարգացում,
- վարքի մշակույթի գեղագիտական հմտությունների ձևավորում,
- անձնական հիգիենայի, օրվա ռեժիմի մասին տարրական գիտելիքների ձևավորում,
- ֆիզիկական վարժությունների ազդեցությունը առողջության, կատարողականի և շարժիչ կարողությունների զարգացման վրա³:

Ներառական կրթության համակարգում սովորողների հետ դասերի կազմակերպումն ու անցկացումը շատ ավելի բարդ է, քան առողջ երեխաների հետ պարապմունքները, քանի որ ԿԱՊԿՈՒ երեխաները տառապում են տարբեր հիվանդություններով և հոգեբանորեն պատրաստ չեն ֆիզկուլտուրայի

³ Տե՛ս **Мищенко И.А.** Нетрадиционные технологии физического воспитания в пространстве инклюзивного образования //И.А. Мищенко //Наука-2020. №6.

պարապմունքներին: Ներառական կրթության համակարգում ֆիզիկական կուլտուրայի դասերը սովորական դասերից տարբերվում են հիմնականում մեթոդաբանությամբ՝ վարժությունների կատարման տարբեր ժամանակներ, տեմպ և դրանց շարժման ամպլիտուդություն (քայլ, վազք, դահուկային պարապմունքներ, հեռավորության երկարություն և այլն):

Հարկ ենք համարում կարևորել Անհատական ուսուցման պլանի դերը

ԿԱՊԿՈՒ երեխաների հետ աշխատանքի ժամանակ: ԱՌԻՊ-ն է, որ ստեղծում է ամուր շղթա, որի օղակներից յուրաքանչյուրի նվիրված և ամբողջական աշխատանքի շնորհիվ դասապրոցեսը անցնում է սահուն և առանց խնդիրների: Այն ուղեցույց է կամ միջոց ուսուցիչների, դաստիարակների, երեխաների հետ աշխատող մասնագետների, ծնողների համար: ԱՌԻՊ-ը կազմակերպվում է դիտարկման և գնահատման արդյունքների հիման վրա: ԱՌԻՊ-ը կազմում է հետևյալ բազմամասնագիտական խումբը.

- ուսուցիչ,
- հատուկ մանկավարժ,
- սոցիալական աշխատող,
- ծնող,
- այլ մասնագետներ (հոգեբան, սուրդոմանկավարժ և այլն):

Ֆիզկուլտուրայի ուսուցիչը միշտ հիշում է, որ հիվանդների մոտ ֆիզիկական գործունեությունը հարմարեցնելու (հարմարվելու) և կատարելու ունակությունը նվազում է: Կարևոր է առողջական վիճակը, տարիքը, սեռը, տարվա եղանակը

(բիռոշիթները) և այլն, սակայն ողջամիտ կիրառման բոլոր դեպքերում ֆիզիկական կուլտուրան դրական ազդեցություն է ունենում օրգանիզմի վրա: Եվ եթե ֆիզիկական գործունեությունը համարժեք չէ ուսանողների հնարավորություններին, ապա կարող են առաջանալ լուրջ բարդություններ, և ֆիզիկական դաստիարակությունը օգուտի փոխարեն վնաս բերել: Դասերից բացառվելու են համակարգման բարդ շարժումները, լարվածությամբ վարժությունները, կշիռներ բարձրացնելը և այլն, որոնք սովորողի համար դժվար է տիրապետել և կատարել՝ ֆիզիկական աշխատանքի և առողջական վիճակի վատթարության պատճառով:

Այնուամենայնիվ, պետք է հիշել, որ կանոնավոր (համակարգված) ֆիզիկական գործունեությունը նպաստում է շարժիչային գործընթացների նորմալացմանը, հատկապես սիրտ-շնչառական, էնդոկրին և այլ համակարգերի հիվանդությունների դեպքում, օգնում է վերականգնել կորցրած (նվազեցված) մարմնի գործառույթները: Ֆիզիկական գործունեության ընթացքում ֆիզիկական ակտիվությունը կարող է նաև նպաստել ֆիզիկական գործունեության նորմալացմանը: Փորձ է արվել բացահայտել ԿԱՊԿՈՒ սովորողների ֆիզիկական կուլտուրայի ուսուցման ներառական մոտեցումը:

Ֆիզիկական կուլտուրան հսկայական ներուժ ունի ուսանողների ֆունկցիոնալ վիճակը բարելավելու, նրանց հարմարվողականության հնարավորությունները բարձրացնելու և հոգե-հուզական վիճակը նորմալացնելու համար:

Հատուկ Օլիմպիադան ամենատարածված սպորտային շարժումն է : Այն մատչելի է, անընդհատ կատարելագործվում է՝ առաջարկելով տարբեր սպորտային ծրագրեր՝ ուղղված տարբեր ունակություններ ունեցող ԿԱՊԿՈՒ անձանց:

Մասնագետները ֆիզիկական վարժություններն ընտրում են այնպես, որ հնարավորություն ընձեռեն յուրաքանչյուր անձի, ով ունի ինտելեկտի և այլ հարմարվողական ունակությունների խանգարումներ, հինգ տարեկանից սկսած՝ մասնակցելու ֆիզիկական կուլտուրայի և սպորտի, սպորտային մրցումների (8 տարեկանից)՝ անկախ նրանց կարողությունների մակարդակից, սեռից և տարիքից: Հատուկ օլիմպիադայում մտավոր հետամնացություն ունեցող անձանց

առաջարկվում են մարզումներ և մրցումներ ավելի քան քսան մարզաձևերում: Խորը մտավոր հետամնացություն ունեցող անձանց համար, որոնք ունեն զուգահեռ խանգարումներ (օրինակ՝ ուղեղային կաթված), առաջարկվում է շարժիչային գործունեության ծրագիր, որը ներառում է տարբեր սպորտաձևերից ֆիզիկական վարժությունների և տարրերի հատուկ ընտրություն: Ֆիզիկական գործունեության ծրագիրը ներառում է ֆիզիկական վարժությունների և տարրերի հատուկ ընտրություն:

Հատուկ Օլիմպիադայի ծրագրով մարզվելով և մրցումներին մասնակցելով՝ անհատ, ամենատաղանդավոր մարզիկները կարող են հետագայում մասնակցել Պարաօլիմպիկ մրցումներին՝ կիրառելով ձեռք բերված գիտելիքները, կարողություններն ու հմտությունները բարձրագույն մարզական հմտությունների մակարդակում, որտեղ շնորհվում են մարզական կարգեր և կոչումներ:

Հատուկ Օլիմպիադայի փիլիսոփայությունը հիմնված է այն համոզմունքի վրա, որ ԿԱՊԿՈՒ մարդիկ, ճիշտ և համբերատար մարզվելով, կարող են մեծ բարձունքների հասնել ֆիզիկական և հոգևոր զարգացման մեջ: Հաղթահարվում է հասարակությունից մեկուսացումը, ստեղծվում է հավասարության, հարգանքի և հաստատման միջավայր:

Հատուկ Օլիմպիադան ձգտում է օգնել երեխաներին երկար տարիներ ամրապնդել առողջությունը, բարձրացնել ինքնագնահատականի մակարդակը և մասնակցել հասարակության սոցիալական կյանքին⁴:

Դժբախտաբար, ուսումնական հաստատություններում օգտագործվող ֆիզիկական կուլտուրայի ավանդական միջոցները թույլ չեն տալիս լիովին լուծել դպրոցականների հաջող հարմարվելու խնդիրները ներառական կրթության պայմաններին:

ԳԼՈՒԽ ԵՐԿՐՈՐԴ

⁴ St' u Физическая реабилитация и спорт инвалидов. Под ред. А.В. Царик. М.: Советский спорт, 2003. - С. 9-48.

**ԿԱՊԿՈՒ դպրոցական տարիքի երեխաների սոցիալական ներառումը
ադապտիվ ֆիզիկական կուլտուրայի միջոցներով**

Հարմարվողական կամ ադապտիվ ֆիզիկական կուլտուրան ընդհանուր մշակույթի մի մասն է, ֆիզիկական կուլտուրայի ենթահամակարգը, սոցիալական գործունեության ոլորտներից մեկը, որն ուղղված է ԿԱՊԿՈՒ անձանց ֆիզիկական գործունեության կարիքների բավարարմանը, առողջության վերականգնմանը, ամրապնդմանը և պահպանմանը, անձնական զարգացմանը, ֆիզիկական և հոգևոր ուժերի ինքնաիրացմանը՝ կյանքի որակի բարելավման և հասարակության մեջ ինտեգրման սոցիալականացման համար:

Ադապտիվ ֆիզիկական կուլտուրայի նպատակն է՝ առողջ վիճակում շեղումներ ունեցող մարդու կենսունակության հնարավոր առավելագույն զարգացումը: Բավական է հիշել Թամեռլանին, Ֆրանկլինին, Ռուզվելտին, Ալեքսեյ Մերեսկին, Վալենտինա Դիկուլինին, Սվյատոսլավ Ֆեոդորովին, որպեսզի համոզվենք, որ հաշմանդամությունը չի կարող կանգնեցնել ուժեղ կամք ունեցող

և նպատակասլաց մարդկանց: Այդ ուղու սկիզբը պետք է դառնա ադապտիվ ֆիզիկական կուլտուրան:

Ընդհանրացրած ձևով ադապտիվ ֆիզիկական կուլտուրայի խնդիրները կարելի է բաժանել երկու խմբի.

- Առաջին խումբը՝ շտկողական, փոխհատուցողական և կան- խարգելիչ խնդիրներն են: Դրանք բխում են պարապողների առանձնահատկություններից (առողջական վիճակում շեղումներ ունեցող անձանց և (կամ) հաշմանդամներին):
- Երկրորդ խումբը՝ կրթական, դաստիարակչական և առող ջարարական զարգացնող խնդիրներն են, որոնք առավել ավանդական են ֆիզիկական կուլտուրայի համար⁵:

Հարմարվողական ֆիզիկական կուլտուրայի մեթոդաբանությունը էական տարբերություններ ունի՝ պայմանավորված երեխայի ֆիզիկական և մտավոր ոլորտի ոչ նորմալ զարգացմամբ:

Մեթոդը արտացոլում է ուսուցչի և սովորողի միջև փոխգործակցության եղանակը, որտեղ գործունեության դաշտը վերջինիս գիտելիքներն են, կարողությունները, նրա հույզերը, կամքը, վարքը, մինչդեռ նա ինքն էլ հանդես է գալիս որպես մանկավարժական գործունեության առարկա: ԿԱՊԿՈՒ երեխաների դաստիարակությունն ու վերապատրաստումը, իրենց ֆիզիկական և մտավոր ոլորտի ինքնատիպությամբ պայմանավորված մոտեցումների ամբողջ բազմազանությամբ, ունի մի շարք ընդհանուր մեթոդներ, որոնց համադրությունը

⁵ Տ.Պ.Բեգիդովա, Գ.Մ.Պապանյան, Ադապտիվ ֆիզիկական կուլտուրայի հիմունքներ, Եր. , 2017, էջ 11:

բնութագրում է ցանկացած ֆիզիկական դաստիարակություն: Դրանք ներառում են՝

- դասերի ձևավորման մեթոդ,
- շարժիչային գործունեության ուսուցման մեթոդ,
- ֆիզիկական կարողությունների զարգացման մեթոդ,
- անհատականության կրթության մեթոդ,
- ուսուցչի և սովորողի միջև փոխգործակցության կազմակերպման մեթոդ,
- երեխաների հոգեկան վիճակի կարգավորման մեթոդ⁶:

Մանկավարժական գործընթաց կառուցելու, դիդակտիկ գծերը որոշելու, կրթական գործունեության խնդիրները դնելու և լուծելու համար անհրաժեշտ է իմանալ զարգացման խանգարումներ ունեցող երեխաների առողջական վիճակը, ֆիզիկական, մտավոր, անձնական բնութագրերը, քանի որ մանկավարժական ազդեցության օբյեկտի բնութագրումը ցանկացած կրթական գործընթացի նախնական պայմանն է:

ԿԱՊԿՈՒ երեխաների կատեգորիան չափազանց բազմազան է՝ ըստ տարիքի, հիվանդության ծանրության և կառուցվածքի, ուղեկցող հիվանդությունների և երկրորդային շեղումների առկայության բժշկական կանխատեսման, սոմատիկ առողջության վիճակի, ֆիզիկական զարգացման և ֆիզիկական պատրաստվածության մակարդակի և այլ նշանների:

Կենտրոնական նյարդային համակարգի անդառնալի վնասվածքի պատճառով մտավոր հետամնացություն ունեցող հաշմանդամություն ունեցող երեխաների համար ֆիզիկական և մտավոր զարգացումը ընթանում է թերի հիմունքներով, մինչդեռ ոսկրային, մկանային, էնդոկրին, զգայական համակարգերը, ավելի բարձր մտավոր գործառույթները՝ խոսքը, մտածողությունը, ուշադրությունը, հիշողությունը, հույզերն ու անհատականությունը, որպես ամբողջություն, թերզարգացած են:

⁶ Տե՛ս **Տ.Պ.Քեզիզովա, Գ.Մ.Պապանյան**, Աղապտիվ ֆիզիկական կուլտուրայի հիմունքներ, Եր. , 2017, էջ 21:

Ֆիզիկական կուլտուրայի մասնագետի հոգեբանական սթրեսը մեծանում է, քանի որ ուսումնական գործընթացում բոլոր մասնակիցների համար ֆիզիկական վարժությունների անվտանգությունն ապահովելու պահանջի կատարումը մեծապես բարդանում է, քանի որ ուսուցիչը պետք է ավելի մեծ ուշադրություն դարձնի առողջական վիճակում շեղումներ ունեցող երեխաներին: Ներառական ֆիզիկական դաստիարակություն կազմակերպելիս ֆիզիկական կուլտուրայի մասնագետից պահանջվում է իրավասություն հարմարվողական ֆիզիկական կուլտուրայի շատ ոլորտներում՝ կախված երեխաների հիվանդությունից:

Ներառական, համագործակցային ուսուցումը ոչ միայն օգնում է հաշմանդամություն ունեցող մարդկանց հարմարվել կյանքին, այլ նաև թույլ է տալիս առողջ մարդկանց զարգացնել հանդուրժողականություն և պատասխանատվություն:

Ուսումնասիրությունը ցույց է տվել, որ ֆիզիկական կուլտուրայի ապագա մասնագետները համարժեք են գնահատում ներառական կրթության պայմաններում աշխատելու հնարավոր դժվարությունները և դրանց հաղթահարման պատրաստակամության մակարդակը: Կարևորն այն է, որ ուսանողները հասկանան ներառական ֆիզիկական վարժությունների առանձնահատկությունները և հակված լինեն դրանք կազմակերպել այն ձևերով, որոնք առավել նպատակահարմար են խնդիրները լուծելու համար:

Ապագա ֆիզիկական կուլտուրայի մասնագետների շրջանում հումանիտար տեխնոլոգիաների ոլորտում իրավասությունների ձևավորումը կարող է մեծապես նպաստել ներառական կրթության պայմաններում նրանց հաջող մասնագիտական գործունեությանը:

ԵԶՐԱԿԱՅՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Ուսումնասիրելով «ԿԱՊԿՈՒ դպրոցական տարիքի երեխաների ֆիզիկական պատրաստվածության առանձնահատկությունները և սոցիալական ներառումը ադապտիվ ֆիզիկական կուլտուրայի միջոցներով» հույժ արդիական և բազմատարր թեման՝ նյութի հետազոտական աշխատանքի վերջում կատարել ենք հետևյալ եզրակցությունները՝

- ❖ Ներառական կրթության պարագայում կարևոր է պրոֆեսիոնալ մասնագետների՝ ուսուցիչների և հոգեբանների աշխատանքը: Վերջիններիս աշխատանքը դառնում է առաջնահերթ, ու իրենց աշխատանքի ճիշտ ու գրագետ կազմակերպումը կօգնի հաշմանդամություն և կրթության առանձնահատուկ պայմանների կարիք ունեցող երեխաներին իրենց համար արդեն իսկ բարդացած կյանքը քիչ թե շատ հեշտացնել հոգեբանական առումներով: Այս երեխաները մտնում են դպրոց արդեն իսկ բարդույթավորված՝ գիտակցված ու անգիատակցական դրսևորումներով: Նրանց հետ ցանկացած սխալ աշխատանք էլ ավելի կդժվարացնի ինչպես գործընթացը, այնպես էլ նրանց տրամադրվածության դրական պրոգրեսը: Հատուկ մանկավարժության ճյուղերը միտված են հենց նման դեպքերի համար, երբ դիմացինը երեխա է՝ անկախ նրա ֆիզիկահոգեբանական թերությունների:
- ❖ Ներառական ֆիզիկական դաստիարակության կազմակերպումը որոշակի դժվարություններ է պարունակում՝ ծրագրային և կարգավորող փաստաթղթերի մշակում, կրթական գործընթացի և ֆիզիկական կուլտուրայի և կրթական միջավայրի փոփոխություններ: Այսինքն՝ արգելապատնեշի խնդիրը ֆիզիկական վարժությունների դեպքում էլ ավելի մեծ նշանակություն է ստանում և արտահայտվում է որոշակի առանձնահատկություններով, որոնք կապված են զբաղմունքների հատուկ սարքավորումների հետ: Ուսումնական գործընթացի բովանդակության փոփոխությունը պահանջում է ոչ միայն ուսումնական նյութի ընտրություն՝

նույն դասարանում սովորող բոլոր երեխաների հետաքրքրություններին և հնարավորություններին համապատասխան, այլև շարժիչային գործունեության մեջ նրանց հաջողությունները գնահատելու համակարգի որոշում:

- ❖ Միշտ պետք է հիշել, որ ԿԱՊԿՈՒ երեխայի առողջության ամրապնդմանը նպաստում է շարժումը: Դա շարժում է, որն ակտիվացնում է ամբողջ մարմնի գործառույթները, ուժեղացնում է շնչառության, արյան շրջանառության գործընթացները, բարելավում է ախորժակը և նորմալացնում քունը: Հիվանդներին պետք է ոչ միայն օգնել, այլև ձգտել, որ նա դրանք ճիշտ կատարի: Կարևոր է հիշել, որ բոլոր շարժումների զարգացումը սկսվում է գլխի դիրքի վերահսկողության զարգացումից: Շարժիչի ոչ պատշաճ զարգացումը նույնպես սկսվում է գլխի կամ մեջքի սխալ դիրքից:
- ❖ Բոլոր դասարաններում երեխաները զարգացնում են կեցվածքի և շարժման ուղղության զգացողություն, մարմնի մասերի դիրք: Դասերին անհրաժեշտ է լավ օգտագործել ձայնային և խոսքի նվազակցությունները: Կարևոր են բառերը, արտահայտությունները, որոնք նորմալացնում են երեխայի հոգեբանական գործունեությունը, բարելավում են խոսքի ըմբռնումը և հարստացնում նրա բառապաշարը: Կարևոր է հիշել, որ մտավոր հետամնացություն ունեցող երեխան սովորաբար թույլ է ներկայացնում իր մարմնի դիագրամը և ամբողջական շարժման դիագրամը, ուստի անհրաժեշտ է նրա ուշադրությունը կենտրոնացնել մարմնի այն մասի վրա, որն այս պահին աշխատանքի մեջ է, շարժման մեջ:

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՑԱՆԿ

1. **Թադևոսյան Ս.**, Անհատական ուսուցման պլանի մշակման մեթոդական-ուղեցույց ձեռնարկ, 2016:
2. **Մնացականյան Ն. Ս.**, Ներառական դասարաններում սովորող երեխաների հիմնախնդրի ըմբռնումը և լուծումը, ուղեցույց ուսուցիչների համար, Երևան, 2009:
3. **Назарова Н.М.** Интегрированное (инклюзивное) образование: генезис и проблемы внедрения» // Научно- методический журнал «Коррекционная педагогика». –2010. – №4 (40),
4. **Мищенко И.А.** Нетрадиционные технологии физического воспитания в пространстве инклюзивного образования /И.А. Мищенко //Наука-2020. №6.
5. **Сорокоумова С.Н.** Психологические особенности инклюзивного обучения. Известия Самарского научного центра Российской академии наук, 2013
6. **Михайлова Е.Г.** Применение инклюзивного подхода к обучению на занятиях физического воспитания /Е.Г. Михайлова //Альманах мировой науки.2019. №7.

ՀԱՄԱՑԱՆՑԱՅԻՆ ԱՂԲՅՈՒՐՆԵՐ

- ❖ <https://escs.am/am/static/inclusiveeducation?s=edu>
- ❖ <https://nsportal.ru/shkola/fizkultura-i-sport/library/2022/02/27/inklyuzivnoe-obrazovanie-fizicheskoy-kultury-dlya-detey>